

ÉRTÉKES MUNKÁS...

WIESINGER MÓR ÉKSZERÉSZ ÉS RÉGISÉGKERESKEDŐ KAPCSOLATA A MAGYAR NEMZETI MÚZEUMMAL

SZABADVÁRY TAMÁS

Nem kevésszer olvasunk olyan tudósításokat 19. századi, illetve 20. század eleji íróktól – többek között olyan kiterjedt munkássággal rendelkező kutatók tollából, mint Ebenhöch Ferenc győri kanonok, Hild Viktor vagy épp Tömörkény István – melyek érzékletesen írják le a véletlenszerűen vagy földmunkák során napvilágot látó különböző régészeti korszakból származó fémleletek gyakorta nem éppen pozitív kimenetelű sorsát. A földművesek által megtalált tárgyak tetemes része rövid úton szatócsok, ékszerészek, fémművesek boltjaiba jutott, ahol azokat nem ritkán mára már szinte riasztó kíméletlenséggel hasznosították újra. A 19–20. század fordulójának Magyar Nemzeti Múzeuma számos régiségkereskedelemben érdekelt személlyel állt közeli kapcsolatban, ezek sorából kívánunk kiemelni most egy nem mindennapi életpályát, Wiesinger Mór életét.

A Kristóf tér és a Váci utca sarka (1900 körül)

Wiesinger Mór (1860–1925) előéletéről keveset tudunk; a fiatal ékszerész 1886-ban alapította a korszakban jellegzetes, régiségkereskedelemmel is foglalkozó vállalkozását a pesti belvárosban. A tehetséges aranyműves-ötvös karrierje egyenesen (ha nem is radikális gyorsasággal) ívelt felfelé: a többször helyet változtató kis üzletből az akkori IV. kerületben (ma ez az V. kerület) igen előkelőnek számító Kristóf tér 2. szám alatti, 1910 körül létesített „üzletpalota”, tágas, egyidejűleg akár 40–50 ötvössegédet is foglalkoztató műhelyekkel bővített épület vált, melynek 4. emeletén egy komoly raktár is volt. Az impozáns ötvösműveket, régiségeket és nemesfém ruházati kiegészítőket gazdagon prezentáló kirakat sokak szemét vonzotta éveken keresztül. Wiesinger Mór vállalkozásának egyik fő, országos szinten is kiemelkedő „profiljává” a többnyire (kiváltképp erdélyi és felvidéki) arisztokrata körök díszmagyarjaihoz tartozó díszkardok és egyéb nemesfém-ből készült kiegészítők, szerelékek mesterfokon való előállítására vált. Mindez erősen hozzájárult, hogy szakmájának jeles művelője a „magyar műötvösipar fejlődésének és versenyképességének legértékesebb munkásává” váljon. A növekvő hírnév nem ragadt meg a történelmi Magyarország keretein belül, hanem egyre tágabb megrendelői körökben is ismertté

vált, így Európa nagyvárosain (Amszterdam, Hamburg, London, Párizs) túlmenően szállított Isztambulba, Alexandriába és Tuniszba, valamint a Tengerentúlra is (Chicago, Los Angeles, New York). Wiesinger Mór már az 1890-es évek derekán a belvárosi értelmiségi körök népszerű alakjává vált, ismeretes, hogy egyik törzshelye később a nyugatosok által (is) elhíresült Central kávéház volt. Sajnálatos módon az értékes alapanyaggal való munka nem kímélte meg a vállalkozást a kellemetlen intermezzóktól; a korabeli sajtóból több lopási kísérletről, illetve betörésről értesülünk – utóbbi tekintetében egy nagyobb hírt kavart gyilkosság is történt a Kristóf tér 2. szám alatt, mely során a „viceházmester” esett áldozatul.

A Magyar Nemzeti Múzeum és Wiesinger Mór látszólag hamar megtalálta a közös hangot. Az 1886-ban alapított üzlet már a következő év szeptemberében egy kora újkori aranyozott bronzkeresztet adott el a közgyűjtemény számára. A korai „üzletpolitikájára” jellemző, hogy az 1890-es évek közepéig (kisebb kihagyásokkal) növekedett a múzeummal folytatott tranzakciók száma, mely egyben jelzi a vállalkozás régiségkereskedői „oldalának” erős voltát is. Ezeknek a tranzakcióknak az 1900-as évek legelején történő megszűnése egyrészt jelenthette a struktúra át-

A budapesti Central kávéház

19. századi magyar díszszablya

alakulását, másrészt azt is, hogy Wiesinger kiterjedtebb nemzetközi kapcsolatainak kiépülése révén a régiségek felvásárló piaca is változott, szélesebbre nyílt. A korlátozott anyagiakkal rendelkező Nemzeti Múzeum helyébe a múkincsekért jóval többet ígérő (esetlegesen külföldi) érdeklődők léptek. Az utóbbira egy ismertebb példát említhetünk, amikor is a vállalkozás ötvöstárgyakat adott el a British Museum számára.

Wiesinger Mór tehát ifjú korától kezdve gyarapíthatta tudását különböző régiségekkel ismerkedve, s idővel maga is érdekeltté vált azok gyűjtésében. Az 1896-os millenniumi tárlaton például több középs- és kora újkori fegyvere volt kiállítva. Gyűjteménye általánosan kvalitásosabb, gyakran nemesfémből készült tételeket tart, ritkábban találkozunk összetartozó leletcsoportokkal. Kivételként megemlíthetünk például

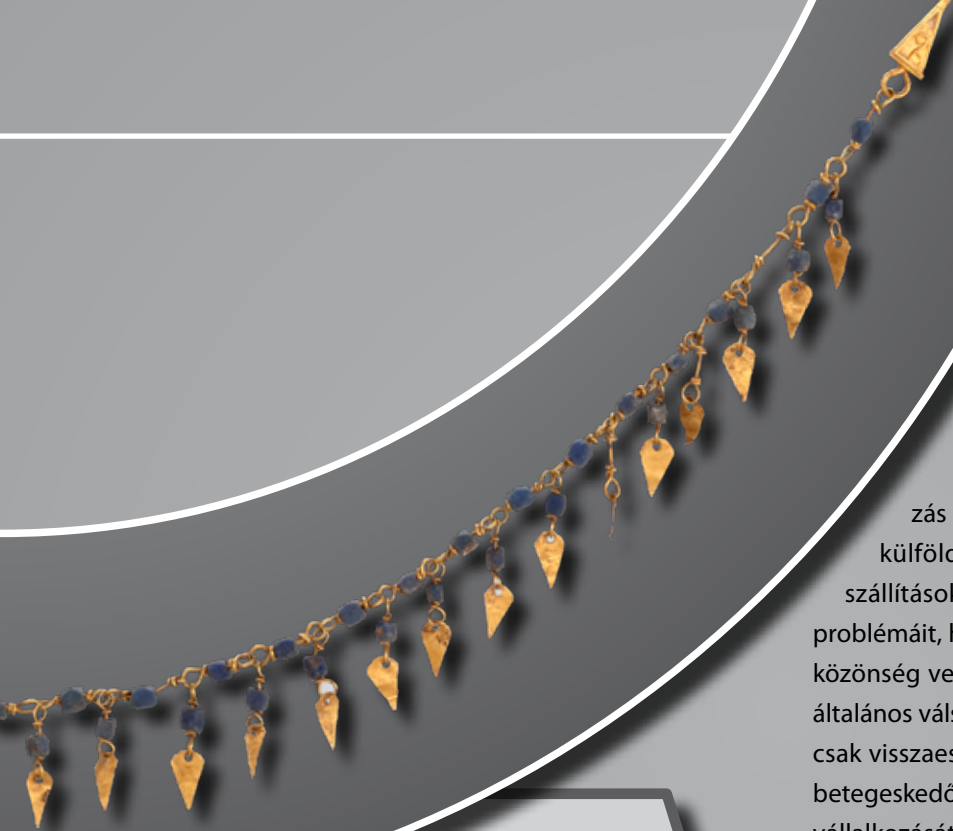
Római kori arany nyaklánc lazúrkő és levél alakú aranylemez elemekből álló díszítéssel, cikáda formát képező kampós akasztóval (Újvidék, Szerbia) (fotó: Rosta József)

egy több római arany ékszerből álló kis anyagot, mely elvileg Újvidék térségében került elő, de sajnos kontextusa ismeretlen. Tárgyakat amúgy az őskortól egészen a 18–19. századig bezárólag gyűjtött. A hozzá beszolgáltatók kiléte azonban nehezen körvonalazható: régészeti leleteket akár a találóktól is felvásárolhatott, de kora újkori tárgyakat maguktól az egykori tulajdonosoktól, családoktól, szervezetektől, esetleg más kereskedőktől is.

A tárgyak sorában találunk számos pazar kivitelű és meghökkentő ötvösre-
meket is (román kori rézből készült ló alakú *aquamanile* [víz-tárolására használt figurális körplasztika] cizellált díszítéssel; ezüstből készült úgynevezett 17. századi „érmesphár”; fedeles ezüstkupa „GRÓF BETHLEN KLÁRA” vésettél). De megemlíthetünk két bronzkori kardot is, melyek mederkotrás során kerültek elő a Margit-sziget mentén. Kapcsolatainak fő irányát igazolhatja az alföldi, illetve erdélyi-partiumi régiókból

Ló alakú aquamanile

A késő vaskori hagyományal rendelkező asztragalosz fibulák (ruhakapcsolótűk) a modern Erdély és Szerémség területén terjedtek el a Kr. e. 1–2. század folyamán, az előbbi térségben nagy valószínűséggel köthetőek a dáklakosság emlékműveire. Döntő többségükben ezüstműből készültek (ritkábban bronzból), tűjük spirálos szerkezetű; lemezes vagy tömör, négyzetes keresztmetszetű testüket gömbtagok sora díszíti, zárásuk hüvelyes jellegű, aláhajló tűtartóba torkollik. Legnagyobb arányban kincs- és szórványleletekből ismertek, általánosan párban, feltételezhetően láncsal összekötve hordták őket.

ra utaló irattári anyag, látszólag az ott dolgozókkal sem alakított ki mélyebb kapcsolatot az üzleti viszonyon túlmenően.

A cég életében azonban radikális változás állt be az I. világháború után. A prosperáló külföldi kapcsolatok szinte teljesen elvesztek, a szállítások elapadtak; s alapvetően mélyítette a cég problémáit, hogy pont a leglelkesebb magyar felvásárló közönség veszett oda a trianoni békeszerződéssel – az általános válság miatt a csonka országban pedig ugyancsak visszaesett a „luxustermékek” kereslete. Az évekig betegeskedő Wiesinger Mór 1925 februárjában hunyt el, vállalkozását legidősebb fia, az őt szakmájában követő Wiesinger András vette át, aki azonban már képtelennek bizonyult megállítani az egyre fokozódó hanyatlást. Egy évre rá az üzlet teljesen megszűnt, s a boltot felszámolták. Wiesinger András később külföldön ékszerészeti zálogüggyel foglalkozott, de az egykoron prosperáló vállalkozást a hamarosan beköszöntő gazdasági világválság végképp kerékbe törte.

Gróf Bethlen Klára fedeles pohara

származó leletek magasabb aránya (nem érdektelen kiemelni ezek sorából például az állítólag Nagyvárad környéki, dáklakosság jellegű ezüstasztragalosz fibulapárt).

Az egy generációval idősebb Egger testvérekhez viszonyítva (akik ugyancsak tehetséges műöntvösök és egyben kiterjedt üzletlánccá alakuló régiség- és éremkereskedelemmel foglalkoztak), Wiesinger Mór látszólag távol maradt a korabeli archeológia fejleményeinek részletesebb követésétől, az Országos Régészeti és Embertani Társulatba sem lépett be, és más fontosabb szervezeteknek sem volt a tagja. A Magyar Nemzeti Múzeum adattári anyagában nem maradt fenn aktív szakmai kapcsolatai-